

ТҮСТІҢ ҚАБЫЛДАНУЫ: ТҮСТЕРДІҢ АДАМ ФИЗИОЛОГИЯСЫ МЕН ПСИХИКАСЫНА ӘСЕРІ

Буранбаева Сания

sanyaburanbaeva@gmail.com

Л.Н.Гумилев ат. ЕҰУнің «Дизайн және инженерлік графика»
кафедрасының студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Бегімбай К.М

Түсті физиологиялық қабылдау негізінде анықталатын және бірқатар физикалық, физиологиялық және психологиялық факторларға тәуелді оптикалық диапазондағы электромагниттік сәулеленудің сапалық субъективті сипаттамасы. Қарапайым тілмен айтқанда, түс - бұл жарық көзге түскен кезде қабылдайтын сезім. Бірдей спектрлік құрамы бар жарық ағыны әртүрлі адамдарда әртүрлі сезім тудырады, өйткені олар көздің қабылдау ерекшеліктерімен ерекшеленеді және олардың әрқайсысының түсі әртүрлі.

Жарықтың субъективті түрде қабылданатын түсі оның спектріне, адамның психофизиологиялық жағдайына (әсер етеді: фондық жарық / түс, оның түс температурасы; көрнекі бейімделу) және ерекше дуализмге байланысты. сондай-ақ түсті қабылдау психологиясы. Ахроматикалық түстер (ақ, сұр, қара) және хроматикалық, сонымен қатар спектрлік және спектрлік емес (күлгін реңктер) бар [1].

Түс түсінігін Гете жасаған: барлық қара түстер тыныш, ашық түстер қозғалады. Қараңғылардың біріншісі көк, ашық сары. Бұл негізгі түстер, қалғандары. Гүлдер физикалық (өте жылдам) және ақыл-ой (тақырыпты немесе басқа тақырыпты ұзақ уақыт қарастырған кезде) әрекет ете алады.

Қоғамдастық қабылдаған түстер, мысалы, суық көк. Көрнекі қабылдау денеге еніп, сезім мүшелеріне жетеді.

Түс қан қысымына әсер етеді - ол аспаннан жасылға, сарыға және қызылға (бірге және бөлек) көтеріледі, шағылыстың кері процесі.

Пішінге назар аударыңыз – бір гүл пішінді сініреді (сары, ақ), ал басқалары оны сініреді (көк-қара).

Барлық түстер қозғалыс түріне қарай бөлінеді:

- * Экцентрик (сары)
- * Концентрлік (көк шаршы) [2].

Сондай-ақ түсті терапия мектебі бар. Ежелгі гректер бұл туралы алғаш рет ойлады: ғибадатхананың терезесі арқылы түс бүкіл спектрге таралады, қажетті түсті сініреді. Ежелгі Қытайда шешек іздерін күн сәулесінде қызыл жібекке өңдеген. 18 ғасырда Еуропада витраждар кең тарады.

Егер адам бір түстен шаршаса, онда екінші жағынан қарау керек, яғни жағдай өзгереді. Қызыл әрқашан физикалық күйге, сары - ақылға, көк - эмоцияларға әсер етеді. Тиісінше, олардың реңктері әсер етеді.

Түс психологиясы адамның мінез-құлқына, көңіл-күйіне немесе физиологиялық процестеріне қалай әсер ететінін зерттеу [3].

Түс қабылдау. Түс психологиясы - бірқатар қиындықтарға тап болатын салыстырмалы түрде жаңа сала. Бұл тақырыпты зерттеудегі негізгі қиындық түстердің әсерін өлшеудің нақты әдісін анықтау болып табылады. Түсті қабылдау өте субъективті, өйткені әртүрлі адамдар түстер туралы әртүрлі пікірлер мен жауаптар алады. Түсті қабылдауға әсер ететін бірнеше факторлар бар, бұл түс тек эмоцияларымыз бен әрекеттерімізге әсер ететінін анықтауды қиындатады.

Гүл мен мінез-құлық арасында тікелей немесе жанама байланысанықталмағанымен, гүлдермен және олардың нені бейнелейтінімен кейбір ассоциациялар болды. Қызыл, сары және қызғылт түстерді қоса алғанда, гүлдер қызғылт болып саналады және оларды қоздырады деп есептеледі.

Леонардо да Винчи түстердің комбинациясын зерттей отырып, барлық бес негізгі түсті анықтады. Бұл түстер сары, көк, қызыл, жасыл және ақ[4].

Қызыл түспен байланысты идеялар, көзқарастар мен эмоциялар мыналарды қамтиды:

- Ескерту
- Махаббат
- Батылдық
- Агрессия

Қызыл - көрінетін жарық спектріндегі жарықтың ең ұзын толқын ұзындығы. Батыс мәдениеттерінде қызыл түс энергиямен, бақылаумен және қуатпен байланысты. Бұл да алаңдаушылық пен қырағылықты тудырады. Қызыл түс сондай-ақ құмарлықты білдіреді және шайқасқа күресу немесе жүгіру арқылы жауап береді. Қауіпті немесе қауіпті

жағдайға қойылғанда, ми бадамға айналады. Бұл бізді соғысуға немесе қашуға мәжбүр етеді.

Қызыл түс метаболизмді және қан қысымын жоғарылатады деп саналады және алаңдаушылық жағдайында әрекет етуге дайын.

Көк ассоциацияларға мыналар жатады:

- Сенімділік
- Өкілдік
- Салқындату
- Қауіпсіздік

Көк тыныштық пен тыныштықпен байланысты. Бұл логиканың, коммуникацияның және интеллекттің символы. Бұл төмен стресс

деңгейіне, төмен температураға және төмен жүрек соғу жылдамдығына байланысты.

Зерттеу барысында көк жарық тәуліктік ырғақтарды немесе ұйқы-ояну циклдерін қалпына келтірді. Күннің жанындағы пневматикалық бездің мелатонин өндірісін тежейтін күн сәулесінің көк толқын ұзындығы.

Мелатонин денеге ұйықтау қажет болғанда сигнал береді. Көк жарық бізді сергек болуға ынталандырады.

Сары ашық және қанық. Сирек сары:

- Энергия,
- Сену,
- Құрмет,
- Қорқыныш,
- Әлсіздік

Сары – ең ашық түс және ең көрінетін түс. Бұл бақытты, достық пен біліктілікті білдіреді. Сары - оптимизм мен шығармашылықтың түсі. Жол белгілерінде, таксилерде және мектеп автобустарында сары түс жиі қара түспен қолданылғанымен, бұл бізді қызықтырады және сақтықпен қарайды. Бір қызығы, сарғаю қорқыныш, үрей, аурумен де байланысты.

Жасыл келесі идеяларды білдіреді:

- Денсаулық,
- Жақсы,
- Ыңғайлы,
- Өмір.

Осылайша, түс адам өмірінде үлкен рөл атқарады деген қорытынды жасауға болады. Түс белгілі бір заттарды қабылдауға әсер етуі мүмкін. Мысалы, қызыл түс сөзбе-сөз адамның белсенділігін арттырады, ал көк түс, керісінше, сезімдерді тыныштандырады және белсенділікті аз дапта азайтады. Сары түс бақыт, қанағаттану және үйлесімділік сезімін тудырады. Түс белгілі бір заттарды қабылдауға әсер етуі мүмкін.

Ал осы мақаланы оқыған адам өзі үшін түсті таңдауды дұрыс реттей алады және қажетсіз эмоциялардан арыла алады [5].

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Бегімбай К.М. Тұстану. Оқу құралы. -Астана: ЕҰУ,2017.
2. Бреслав Г.Э. Психология цвета и цветотерапия для всех. – СПб.: Б. и К., 2000. – 212 с.
3. Курушин В.Д. Графический дизайн - Новая реклама. – М.: ДМК пресс, 2007. – 272 с.

4. Дегтярев А.Р. Наглядные пособия для рекламы: слова, произведения, стиль, ту
5. Миронова Л.Н. Я получаю доход. - Мн.: Высокий. школа, 1993. - 463 с. от. – М.: Ярмарка-пресс, 2006. – 256 с.

УДК 515.2

ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ В СОТРУДНИЧЕСТВЕ И ЕЁ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НА УРОКАХ ЧЕРЧЕНИЯ

Гуломова Нозима Хотамовна, Туланова Дилноза Журахановна
sjm67@mail.ru

Доцент, и.о. доцента Ташкентского Государственного педагогического
университета имени Низами, Ташкент, Узбекистан

Идея технологии обучения в сотрудничестве незаметно появилась в результате научного анализа всех методов и методик обучения. Идея технологии обучения в сотрудничестве в дидактике сначала имела широкую апробацию в таких государствах как Великобритания, Канада, Австралия, Нидерланды, в Федеративной Республике Германии, в Японии, в США, Израиле.

Технология обучения в сотрудничестве развивалась в разных государствах и в разное время. Например, в США эту технологию внедрил профессор калифорнийского университета Ж. Арнсон. А разработана эта технология профессорами Университета Миннесоты Р. Донсоном, Д. Жонсоном и профессором Ж. Хопкинского Университета Х. Славиным, а также профессором Тель-Авивского университета в Израиле Ш. Шероном.

Технология обучения, в сотрудничестве разработанная и внедрённая в практику американскими учёными в основном была направлена на формирование знаний, навыков и профессионализма, у учащихся, отмеченных в ГСО (Государственный стандарт образования) и программе образования.

Обучение в сотрудничестве – это совместное (разделенное, распределенное) расследование, в результате которого учащиеся работают вместе, коллективно конструируя, продуцируя новые знания, но, не открывая объективные реалии, потребляя знания в уже готовом виде. При этом четко видны две процессуальные стороны обучения в сотрудничестве:

- общение учащихся друг с другом в составе ученического коллектива;
- собственно процесс обучения.

Обучение в сотрудничестве – это совместное (разделенное, распределенное) расследование, в результате которого учащиеся работают вместе, коллективно конструируя, продуцируя новые знания, но, не открывая объективные реалии, потребляя знания в уже готовом виде. При этом четко видны две процессуальные стороны обучения в сотрудничестве:

- общение учащихся друг с другом в составе ученического коллектива;
- собственно процесс обучения.

Роль педагога в обучении в сотрудничестве сводится к тому, что он задает тему для учащихся (ставит учебную задачу), а далее он должен создать такую благоприятную среду общения, психологический климат, при котором учащиеся могли бы работать в сотрудничестве. При этом, в отличии от других технологий обучения, педагог является полноправным участником процесса обучения-соучеником (что, разумеется, не снимает с него ответственности за координацию, управления ходом дискуссий, а также за подготовку материалов, разработку плана работы, обсуждаемых вопросов и тем).

Обучение в сотрудничестве предполагает организацию групп учащихся, работающих совместно над решением какой-либо проблемы, темы, вопроса.

Далее даётся описание нескольких видов занятий по организации обучения с использованием метода обучения в сотрудничестве.

1. Метод командного обучения.

Для начала разрабатывается проект ведения урока, далее составляются тестовые вопросы для определения степени усвоения знаний учащимися.

Проект занятия: